

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

เอมอร์ ปาสาทัง¹ และ พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Emorn Pasatung¹ and PhramahaMit Thitapanyo²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: pasatungem@gmail.com

บทคัดย่อ

หนังสือ “ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น” เล่มนี้ ได้กล่าวถึง คือ อริยสัจสี่ ประกอบด้วย ทุกข์ ซึ่งเป็นตัวปัญหา สมุทัย คือ ตัวเหตุแห่งทุกข์ นิโรธ คือ จุดหมายกำจัดทุกข์เพื่อเป็นสุข มรรคมืองค์ 8 สรรูปเป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่ง “ ศีล คือ เว้นชั่ว สมาธิ คือ ทำดี และปัญญา คือ ทำใจให้บริสุทธิ์ ” ไตรสิกขา เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ชาวพุทธควรปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องรู้ และเข้าใจความจริง แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่เป็นกฎธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกสิ่งอย่างในโลกไม่เที่ยง มีเกิดมีดับ ทุกข์ คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ อนตตา ไม่ได้มีตัวตนใดๆยึดถือบังคับครอบครองได้ การรู้และเข้าใจกระบวนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จะต้องพัฒนาปัญญาซึ่งมีองค์ประกอบหลัก คือ ปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา จึงเป็นแก่นธรรมเพื่อชีวิต การพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์ ต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยอินทรีย์ หรือ อายตนะ 6 อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

* ได้รับบทความ: 3 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 27 กันยายน 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2565

Received: 3 December 2021; Revised: 27 September 2022; Accepted: 29 September 2022

โดยมีการกระทำ คือ มโนกรรม วชิกรรมและกายกรรมทั้ง 3 อย่างนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาที่ครบวงจร พระพุทธศาสนาถือว่า มโนกรรมสำคัญที่สุด

คำสำคัญ: โขคดี; आयुยีน

Abstract

The book “Suffering for seeing, but happiness for being” this book has mentioned that the Four Noble Truths consist of suffering which is the problem, Samudaya which is the cause of suffering, Nirodha which is the goal of eliminating suffering for happiness. “Precepts are to abstain from evil, concentration is to do good, and wisdom is to purify the mind.” The three-fold is the heart of Buddhism, it is a principle that Buddhists should practice. Therefore, it is necessary to know and understand the truth. The essence of Buddhism, natural law is Anicca, everything in the world is impermanent, arising and extinct. Dukkha, cannot remain in its original state. Anatta, does not have any self that can be held and controlled. Knowing and understanding human life processes must develop intelligence, which has the main components, which are intelligence, mind and behavior. Developing according to the threefold principles of morality, concentration, and wisdom is the essence of life. The development of human learning it must be related to the environment through the use of the sense force or the six senses, namely eye, ear, nose, tongue, body and mind, with actions that are mental, verbal and bodily actions. These three are a comprehensive development process. Buddhism is considered mental action most important.

Keywords: Four Noble Truths; Trisikkha

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น” เป็นหนังสือธรรมะจัดเรียงเรียงพิมพ์จากการปาฐกถาธรรม โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งท่านได้แสดงธรรมในหัวข้อ “แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา” แก่ผู้บริหารระดับสูงของกรมการศาสนา ณ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541 ท่านสอนธรรมะอันเป็นหัวใจพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 คือ การเว้นชั่ว (ศีล) ทำดี (สมาธิ) ทำให้บริสุทธิ์ (ปัญญา) เป็นหลักธรรมะที่ชาวพุทธควรปฏิบัติ

เพื่อให้รู้ความจริงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาว่า สุขและทุกข์เป็นของคู่กัน มีเกิดมีดับเป็นธรรมดาตามธรรมชาติ และท่านแนะแนวทางการศึกษา พัฒนาพฤติกรรม จิตใจและปัญญาอันเป็นแก่นธรรมชีวิต การไม่ยึดติดตัวตน การอยู่อย่างเท่าทัน รู้ทุกข์อยู่ให้เป็นสุขชีวิตจึงมีประสิทธิภาพและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยแท้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงนำหนังสือเล่มนี้มาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการศึกษาและเรียนรู้แนวคิดและหลักคำสอนของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติของท่านในด้านพระพุทธศาสนาสืบไป

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น จากข้อมูลพัฒนาการ หนังสือของวัดญาณเวศกวันเดิมคือ " แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา " การพิมพ์ครั้งที่ 8 (กรกฎาคม 2545) พิมพ์ครั้งแรกในชื่อ ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น บางครั้งมีการพิมพ์ในชื่อที่มีสร้อยว่า "ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น (แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา) การนับครั้งที่พิมพ์ ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น นับแยกกับ แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาซึ่งพิมพ์ครั้งแรก มกราคม 2544 พิมพ์ล่าสุดครั้งที่ 8 วันที่ 5 ตุลาคม 2559 สำหรับหนังสือ “ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น โดยสำนักพิมพ์ : วันบุ๊คส์” เล่มนี้ พิมพ์ปี : 2555 พิมพ์ครั้งที่ 56 จำนวน 160 หน้า หนังสือแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ตอน คือ 1) หัวใจพระพุทธศาสนา 2) แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา 3) แก่นธรรมเพื่อชีวิต

ผู้ศึกษาเห็นการเรียงหัวข้อของหนังสือเล่มนี้ได้มีการเรียงเป็น 3 ตอน และมีรายละเอียดปลีกย่อยอธิบายร้อยเรียงต่อเนื่องตามลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาในแต่ละหัวข้อหลัก ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้แนวคิดและเจตนาการแสดงปาฐกถาธรรมของท่านอย่างชัดเจน สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้อ่านจินตนาการไปตามภาพประกอบข้อธรรมะ และคำอธิบายได้ภาพแต่ละภาพ จึงนับว่าเป็นการเรียงที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง

สาระสำคัญของเนื้อหา

จากการอ่านหนังสือ “ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น” ของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เล่มนี้ผู้ศึกษาวิจารณ์รวมเป็นแต่ละตอนทั้ง 3 ตอน ดังต่อไปนี้

1. หัวใจพระพุทธศาสนา ท่านได้ยกตัวอย่างจากพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าและจากแนวคิดของหลาย ๆ ท่านพร้อมอธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนเกี่ยวกับหัวใจของพระพุทธศาสนา เช่น หลักที่ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ก็คือ “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้เพียบพร้อม การชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าจาก การตรัสรู้ อริยสัจสี่ “อริยสัจ 4” จึงเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนา คือ “ทุกข์และความดับทุกข์” จากการตรัสของพระพุทธเจ้า” เราบัญญัติแต่ทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น” และท่านได้กล่าวถึงท่านพุทธทาสภิกขุ

ให้ถือว่า หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ “สพเพ ธมมา นาลิ อภินิเวสยา” แปลว่า “ธรรมทั้งปวง ไม่ควรยึดมั่น” เมื่อหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ “เว้นชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส” ซึ่งเป็นหลักในเชิงปฏิบัติ ในส่วนของ อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จะเห็นว่า “มรรค” เป็นข้อปฏิบัติ เมื่อย่อมมรรคมีองค์ 8 ลงจะเหลือ เพียง 3 เท่านั้น คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อนำมาอธิบายง่าย ๆ ศีล คือ “เว้นชั่ว” สมาธิ คือ “ทำความดี ให้ถึงพร้อม” เพราะความดีที่แท้จริงที่สุดก็เป็นคุณสมบัติคือคุณธรรมต่าง ๆ อยู่ในจิตใจ และสุดท้าย ปัญญา ได้แก่ “ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์” การที่จิตจะบริสุทธิ์หมดจดสิ้นเชิง ก็ต้องหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ ด้วยปัญญา หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ มรรค เป็นอริยสัจข้อที่ 4 ซึ่งเป็นภาคปฏิบัติ อริยสัจจึงกว้างกว่า และครอบคลุมหลักหัวใจพระพุทธศาสนา ทุกข์ คือ ตัวปัญหา สมุทัย คือตัวต้นเหตุแห่งทุกข์ จึงต้องสืบสาว ให้รู้ตามหลักความจริงที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ รู้ว่าทุกข์เกิดจากเหตุ และเหตุนั้นคืออะไร เหตุนั้น จะต้องกำจัด จากนั้นก็รู้ว่าเมื่อกำจัดเหตุแห่งทุกข์ได้ เราจะเข้าถึงจุดหมาย คือ นิโรธ แต่ทั้งหมดนี้จะสำเร็จ ได้ด้วยการลงมือกระทำในข้อสุดท้าย คือ มรรค เมื่อปฏิบัติตามมรรค ก็กำจัด สมุทัย แก่เหตุแห่งทุกข์ได้ ก็พ้นจากทุกข์ หมดปัญหา และกับบรรลุนิโรธ เข้าถึงจุดหมายได้เพราะฉะนั้นด้วยมรรคข้อเดียว สามารถ ทำให้สำเร็จงาน 3 ข้อแรกทั้งหมดและอริยสัจสี่แบบสั้นที่สุดย่อเป็น 2 คู่คือ ทุกข์และสมุทัย นิโรธ ความดับทุกข์และมรรค ทางให้ถึงความดับทุกข์ อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท และนิพพาน เป็นธรรม ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ จัดเป็นหลักหัวใจพระพุทธศาสนาเหมือนกัน อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท คือ หลักความจริงของธรรมชาติแห่งความเป็นไปของการที่มีทุกข์ มีปัญหาต่างๆ เป็นเรื่องของทุกข์และสมุทัย ส่วนการตรัสถึงนิพพาน คือข้อนิโรธและได้รวมเอามรรคเข้ามาด้วย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบาย ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นคือ เราไม่อาลัยถึมันถึมันไว้ได้อันนี้เป็นการสรุปหัวใจของการปฏิบัติ โยงไปหาความจริงของธรรมชาติ หรือสภาวะธรรมว่า สิ่งทั้งหลายหรือปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งปวง หรือ สิ่งแวดล้อมชีวิตเรา หรืออะไรก็ตามที่เกี่ยวข้อง มันไม่ได้อยู่ได้อำนาจความปรารถนาของเรา แต่มันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เป็นไปตามเหตุปัจจัย หรือมีการดำรงอยู่ตามสภาวะของมัน ฉะนั้นเราจึงไม่สามารถ ยึดมันถึมันได้ ต้องวางใจปฏิบัติต่อมันให้ถูกต้อง ท่านได้อธิบายพระพุทธเจ้าตรัสกิจหรือหน้าที่ต่ออริยสัจ 4 คือ 1. หน้าที่ต่อทุกข์ คือ “ปริยญา” แปลว่าความรู้ รู้เท่าทัน จับตัวมันให้ได้ 2. หน้าที่ต่อสมุทัย คือ “ปหานะ” แปลว่า กำหนตรู้ ละ หรือกำจัด 3. หน้าที่ต่อนิโรธ เรียกว่า “สัจจกิริยา” แปลว่า ทำให้แจ้ง คือ บรรลุนั่นเอง 4. หน้าที่ต่อมรรค เรียกว่า “ภาวนา” แปลว่า บำเพ็ญ คือปฏิบัติ ลงมือทำ ทำให้เกิด ทำให้มีขึ้น พระพุทธศาสนาสอนอริยสัจสี่ เริ่มด้วยทุกข์ ต้องรู้ทันมัน เราไม่มีหน้าที่เป็นทุกข์ เราต้องรู้เข้าใจ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหา คือ รู้เท่าทันชีวิตสังขารและรู้เท่าทันโลก สรุป คือ ทุกข์นี้สำหรับปัญญาผู้ สุขตรงข้ามกับทุกข์ สุขอยู่ในข้อนิโรธคือในข้อจุดหมาย พุทธศาสนายอมรับมาตรฐานการตัดสินต่อ เมื่อไรทุกข์หรือไม่มีทุกข์เหลืออยู่เลย การเป็นสุขที่แท้ คือ “นิพพาน ปรม สุข” นิพพานเป็นบรมสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2555 : 11-36) ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แถลงไว้ในหัวข้อ

“ปฏิจจสมุปบาท คือ เรื่องอริยสัจสมบุรณ์แบบ” ว่า ผู้ศึกษาพึงสังเกตว่า คนทั่วไปล้วนแต่เข้าใจว่า อริยสัจ กับปฏิจจสมุปบาท เป็นคนละเรื่องกัน โดยเนื้อแท้แล้ว เรื่องปฏิจจสมุปบาท เป็นเรื่องอริยสัจสมบุรณ์ ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในติดถายตนสูตร” โดยพอแจกแจงทุกขสมัยและทุกขนิโรธออกไปอย่างละเอียดหรือ สมบุรณ์ที่สุด โดยนัยแห่ง สมุปบาท : แทนที่จะกล่าวสั้น ๆ ว่า ทุกขสมุทัยคือตัณหา ก็แสดงโดยละเอียดว่า ตัณหา คืออะไร เกิดมาจากอะไร และทำให้ทุกข์ได้อย่างไร ถึง 11 ระยะ คือ สายแห่งปฏิจจสมุปบาท ฝ่ายสมุทวารสายหนึ่ง ; แทนที่จะกล่าวสั้น ๆ ว่า ทุกขนิโรธคือการดับตัณหาเสียก็ตรัสอย่างละเอียดถึง 11ระยะ อย่างเดียวกัน เป็น ปฏิจจสมุปบาท ฝ่ายนิโรธวาร ; ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การตรัสอย่างนี้เป็นอริยสัจ โดยสมบุรณ์ เราควรเรียกอริยสัจที่แสดงด้วยปฏิจจสมุปบาท ว่า “อริยสัจใหญ่” และเรียกอริยสัจที่รู้ๆกัน อยู่ทั่วไปว่า “อริยสัจเล็ก” แล้วกระมัง (พุทธทาสภิกขุ, 2521)

ผู้ศึกษาเห็นว่าท่านผู้รู้ทั้งสองได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหัวใจของพระพุทธศาสนาได้สอดคล้องกัน อริยสัจ 4 และปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ควารนำมาพิจารณาในการดำเนินชีวิต ท่านพุทธทาสภิกขุยังได้กล่าวรายละเอียดเพิ่มเติมจากการตรัสของพระพุทธเจ้าในติดถายตนสูตร ว่าปฏิจจ สมุปบาทเป็นเรื่องอริยสัจสมบุรณ์ว่า ธรรมที่ที่ควรยึดติดเป็นการอริยสัจผ่านไปถึงหลักปฏิจจสมุปบาท ว่า “อริยสัจใหญ่” จึงเรียกอริยสัจที่รู้ๆกันอยู่ทั่วไปว่า “อริยสัจเล็ก” นี้เป็นปัญญาของนักปราชญ์ทั้ง 2 ท่าน ได้นำเสนอไว้เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจ

2. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ในตอนนี้ ท่านได้ย้ำเกี่ยวกับหลักอริยสัจสี่ พระพุทธเจ้า คือ ผู้ค้นพบ ความจริง แล้วนำความจริงนั้นเปิดเผยปัญหา คือ เราไม่มีปัญญารู้จึ่งปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง เพราะ สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามความจริงของมัน เมื่อเราไม่รู้จักความจริงของมัน จึงเกิดปัญหาแก่ตัวเราเอง การรู้จักความจริง ของธรรมชาติจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง จะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เช่น การสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ในทาง วิทยาศาสตร์ คือ นำความจริงของกฎธรรมชาติมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านวิทยาศาสตร์เอาแค่ ความจริงของโลกวัตถุ ส่วนพระพุทธศาสนาองความจริงของโลกและชีวิตทั้งหมด ความจริงของสิ่ง ทั้งหลายหรือกฎธรรมชาตินั้น เป็นอนิจจัง ที่ว่า สิ่งทั้งหลายไม่คงที่ ไม่เที่ยงแท้ไม่คงที่เกิดขึ้นแล้วดับไป มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เป็นทุกขัง คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และเป็นอนัตตา ไม่เป็นตัวเป็นตนของใคร ที่จะไปสั่งให้เป็นไปตามปรารถนา จะไปถือครอบครองจริงไม่ได้ เพราะเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน หรือดำรงอยู่ตามสภาวะของมัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ถ้าเหตุปัจจัยดี ก็ทำให้เกิดผลดี ถ้าเหตุปัจจัยไม่ดี ก็ทำให้เกิดผลไม่ดี สิ่งที่เรายึดเป็นตัวตนในบัดนี้คือภาพปรากฏของเหตุปัจจัยที่เป็นไปตาม กระบวนการของมัน เมื่อเหตุปัจจัยมาสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ ก็แสดงผลปรากฏที่เขาเรียกเป็นตัวตน แต่แท้จริงแล้วเป็นตัวตนอย่างนั้นไม่มี มีเพียงภาพปรากฏชั่วคราว ดังนั้นตัวตนที่แท้จริงที่ยั่งยืนตายตัว ที่ยึดถือครอบครองบังคับบัญชาอะไรก็ได้ จึงไม่มี (คำว่า “อัตตา” ก็คือตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืนตายตัวตลอดไป) มัน (อัตตา) ไม่มี เพราะมีแต่ภาพรวมที่ปรากฏการณ์ ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของสิ่งของทั้งหลาย

ในกระบวนการของมันเรียกว่าเป็นเพียงสภาวะธรรม ไม่เป็นตัวตนของใครอะไรก็ตามที่ปรากฏเป็นตัวเป็นตน ก็คือสิ่งที่ปรากฏการณ์ชั่วคราว ดำรงอยู่ตามสภาวะของมันเท่านั้น เราต้องรู้เท่าทัน ถ้ารู้ความจริงที่ปรากฏ ต้องสืบสาวถึงกระบวนการของเหตุปัจจัยที่อยู่เบื้องหลัง แล้วเราจะเห็นความจริงและไม่ยึดติดอยู่กับตัว ไม่มีความเปลี่ยนแปลงขึ้นไว้ เป็นหลักเด่นว่า สิ่งทั้งหลายนี้ อนิจจัง ไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วดับหาย ทุกข์ คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้อยู่ในภาวะขัดแย้ง ถ้าคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วยความอยาก มันก็ฝืนความปรารถนาแล้วก็ อนาคตา ไม่เป็นตัวตนของใครได้ ใครยึดถือครอบครองสิ่งบังคับไม่ได้ เพราะเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน หรือดำรงอยู่ตามสภาวะของมันในสภาพที่ขัดแย้ง ฝืน กดดัน คงอยู่ไม่ได้ทั้งหมดนี้ เรียกรวมน่า ทุกข์ ซึ่งเป็นสภาวะธรรมชาติในสิ่งทั้งหลาย เมื่อเราใช้ศัพท์นี้กับภาวะในใจคน จะมีความหมายว่า เป็นภาวะที่จิตถูกกดดันบีบคั้น ก็คืออันเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ เมื่อกล่าวถึง อนิจจัง ทุกข์ อนาคตา มนุษย์ อาจสัมพันธ์กับมันด้วย อวิชชา คือภาวะที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่รู้ทันความจริงของสิ่งนั้น ๆ ตัณหา คือ ความอยาก ความปรารถนาต่อสิ่งต่างๆ โดยไม่รู้ทันความจริงของมัน อุปาทาน คือการเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ให้เป็นอย่างที่ตัวต้องการ เอาความปรารถนาของตนเป็นตัวกำหนด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 50 - 51) ท่านพุทธทาสกล่าวว่พระพุทธเจ้าสอนเรื่อง “อนัตตา” คือ เรื่องความไม่มีสิ่งที่ควรเรียกว่า “ตัวตน” ก็เพื่อประโยชน์ในการดับทุกข์ในจิตใจ เพราะรู้สึกว่ “ตัวตน” เป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตน ดังนั้น เราควรรู้เรื่องตรงกันข้ามคือเรื่องที่ไม่ทำความเห็นแก่ตน อีกอย่างหนึ่งคือเรื่องไม่มีตัวตนเป็นเรื่องจริงแท้ เป็นเรื่องธรรมชาติ โดยวิทยาศาสตร์หรือโดยทุกเรื่องที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ เราควรจะชอบเรื่องจริงมากกว่าเรื่องที่มีมันลม ๆ แล้ง ๆ หรือคาดคะเนเอา หรือว่าเป็นมายา ความรู้สึกว่ามีตัวตนเป็นที่ตั้งแห่งการเห็นแก่ตัวและเป็นความทุกข์ ความรู้สึกอันนี้เป็นที่ตั้งแห่งกิเลส เมื่อกิเลสเกิดขึ้นก็ยึดมั่น ถือมั่นยิ่งขึ้น เป็นของหนักอกหนักใจ ถ้าไม่มีความรู้สึก ตัวตน หรือของตนแล้ว ความรู้สึกหนักอกหนักใจนั้น มีไม่ได้ (ท่านพุทธทาสภิกขุ, 2557 : 194-195)

ผู้ศึกษาเห็นความคิดเห็นของทั้งสองท่านได้อธิบายเรื่องอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตามีความสอดคล้องกันว่ ความยึดตัวตนที่เป็นทุกข์ การที่ทั้งสองท่านได้อธิบายอย่างนี้คงเป็นเพราะว่ชีวิตนั้นเป็นกองทุกข์มากกว่าสุข ความสุขมีเพียงเล็กน้อย ควรใช้ชีวิตอย่างมีสติปัญญา อะไรไม่ควรทำ ก็ทำไปตามที่ควร ไม่ต้องมีตัวตนให้เป็นของตน การไม่ยึดตัวตน มันจะทำให้ไม่เดือดร้อนไม่ทุกข์ใจไม่มีกิเลส

3. แก่นธรรมเพื่อชีวิต เนื้อหาในตอนนีว่ ท่าน ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาและสร้างสรรค์ปัญญาของมนุษย์เพื่อให้รู้ความจริงและอยู่อย่างเท่าทัน ทำชีวิตมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์พร้อมทั้งนำเสนอหลักในการสร้างสรรค์ปัญญา วิธีการที่จะทำให้รู้จักคิด มีสติ เพื่อให้รู้เท่าทันปัจจัย เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ เพื่อให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ทำชีวิตให้มีประสิทธิภาพและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยแท้จริง สาระของพระพุทธศาสนาคือการนำเอาความรู้ในธรรมชาติและกฎธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ มนุษย์พัฒนาได้จนสามารถเป็นอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพา อวิชชา ตัณหา อุปาทาน

การพัฒนาชีวิตจะทำทั้ง 3 ด้านนี้ให้ทำอะไรได้สำเร็จตามต้องการ จนมีชีวิตที่สมบูรณ์ โดยพัฒนาพฤติกรรม
ขึ้นไป พัฒนาจิตใจขึ้นไป โดยเฉพาะที่สำคัญที่สุดคือต้องพัฒนาปัญญาขึ้นไป เพราะในที่สุด ทุกอย่างจะอยู่ใน
ขอบเขตของปัญญา อย่างที่ว่า รู้เท่าใดทำได้เท่านั้น ในการพัฒนาต้องมีการเรียนรู้ คือ ศึกษา หรือศึกษา
การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ หลักไตรสิกขา และการพัฒนาการศึกษาการเรียนรู้ของมนุษย์ ต้องสัมพันธ์
กับสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยอินทรีย์ หรือ อายุตนะ 6 อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีช่องทางการกระทำ
คือ มโนกรรม วาจากรรมและกายกรรม กรรมทั้ง 3 อย่างนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาที่ครบวงจร พระพุทธ
ศาสนาถือว่า มโนกรรมสำคัญที่สุด(ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) ในขณะที่พระธรรม
โกษาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) ได้ให้ทัศนะว่า ปัญญา หมายถึง “รอบรู้ รู้ทั่ว ฉลาดเกิดจาก
การเรียนรู้และการคิด” ปัญญาที่แปลว่า “รู้รอบ” หมายถึงความรอบรู้อย่างเป็นระบบชนิดที่มองเห็น
ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่ง หรือความรอบรู้ในปฏิจกสมุปบาท คือมองสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่ง
เดียวแบบองค์รวม เมื่อมีปัญหาแล้วจะไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมทั้งหลาย เพราะพระพุทธศาสนา
เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่ประเสริฐด้วยการฝึก เพื่อจะให้เราทำกรรมดี สอนให้เราเลิกทำกรรมชั่วและ
ให้มุ่งทำกรรมดี ไม่ใช่ให้รอผลกรรม ตั้งจุดมุ่งหมายที่ดีขึ้นมาแล้วก็มุ่งทำกรรมนั้น เมื่อเราปฏิบัติอย่างถูกต้อง
มีทำที่ ของจิตใจ ถูกต้องแล้ว ชีวิตก็จะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ในตัว ในแต่ละขณะนั้นนั่นเอง นี่คือประโยชน์
ใน ระดับต่าง ๆ จนถึง ขั้นสูงสุดที่ทางธรรมได้สอนไว้

ผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสองท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ได้สอดคล้องกันว่า
มนุษย์จะมีปัญญาสมบูรณ์ได้ต้องได้รับการศึกษา การที่ท่านทั้งสองมองว่าการศึกษาคือเครื่องมือใช้ฝึกหัด
พัฒนามนุษย์นั้นคงเป็นเพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เมื่อเกิดมาแล้วต้องได้รับการฝึก ทั้งนี้
ความประเสริฐดังกล่าวจะเกิดได้ก็เพราะการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนเกิดปัญญารู้เห็นเข้าใจในสภาวะ
ตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ

สรุป

จากการอ่านหนังสือ “ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น” เนื้อหากล่าวถึงธรรมะที่สอนให้รู้ว่า
หลักการเว้นชั่ว (ศีล) ทำดี (สมาธิ) ทำใจให้บริสุทธิ์ (ปัญญา) ซึ่งรวมอยู่ในอริยสัจสี่นั้น เป็นหลักธรรม
ที่ชาวพุทธควรปฏิบัติเพื่อให้รู้ความจริงและอยู่อย่างเท่าทัน พร้อมการแนะหลักในการดำเนินชีวิต
การพัฒนาปัญญา จิตใจและพฤติกรรม และวิธีการที่จะทำให้รู้จักคิด มีสติ เพื่อให้รู้เท่าทันปัจจัยและ
เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบด้วยปัญญา การเข้าไปรู้ทุกข์ รู้สุขในการใช้ชีวิต ทำชีวิตให้มีประสิทธิภาพ
และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยแท้จริง

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ : ผู้ศึกษาเห็นหนังสือเล่มนี้ได้ตั้งชื่อเรื่องไว้อย่างทันสมัยและน่าสนใจ
ในส่วนเนื้อหาเป็นการบรรยายด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายเรียงเรียงไปตามลำดับเชื่อมโยงกันตลอดทั้ง 3 ตอน

ในเล่มท่านได้เรียบเรียงถ้อยคำแสดงปาฐกถาตามลำดับต่อเนื่องอธิบายในแต่ละหัวข้อหลักธรรมชัดเจน ทำให้ผู้อ่านที่แม้ไม่ชำนาญในความรู้ทางด้านศาสนาสามารถเข้าใจได้ ในส่วนของภาษาบาลีที่ยกพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้ามาอธิบายเพราะมีคำแปลภาษาไทยให้ทุกคำประโยคทำให้ติดตามการอ่านได้ไม่ติดขัดกับสำนวนภาษา ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย แสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่ละเอียด ครอบคลุมทุกมิติ อีกทั้งยังมีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ มีสำนวนภาษาและเทคนิคนำเสนอที่ชวนให้อ่านเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ เพราะหนังสือมีชื่อดี เนื้อหาสาระดี มีประโยชน์ มีความสมบูรณ์ดีอยู่แล้ว เพื่อให้รู้เหตุปัจจัยรู้ทันการเป็นทุกข์ด้วยปัญญา รู้การดับทุกข์ โดยแนวทางธรรมะในการดำเนินชีวิต เปลี่ยนความทุกข์เป็นความสุข สร้างสุขด้วยหลักคิดที่เรียบง่าย ตามชื่อหนังสือ คือ ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและต้องศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอันสูงสุดของมวลมนุษยชาติต่อไป

สิ่งอยากนำเสนอ : จากการอ่านหนังสือ ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น ของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงถ้อยคำจากการปาฐกถาธรรมเนื้อหาและความต่อเนื่องในหนังสือจึงเป็นตามลำดับการแสดงธรรมแต่เพื่อให้หนังสือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นผู้ศึกษาขอเสนอแนะการเรียบเรียงถ้อยคำบางประเด็นควรปรับให้เป็นภาษาวิชาการ ไม่ควรใช้ภาษาพูด ถ้าปรับได้จะทำให้หนังสือมีคุณภาพสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเป็นแบบอย่างให้ผู้ศึกษาเรียนรู้ 3 ประเด็น คือ

1. ในหนังสือมีคำศัพท์บาลีที่ยกมากล่าวและมีคำอธิบายแปลเป็นภาษาไทยในแต่ละประโยค พร้อมทั้งอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกหลังประโยคข้อความในเล่ม แต่ไม่มีการอ้างอิงในหนังสือ ในประเด็นนี้ผู้ที่ไม่ได้มีความรู้พื้นฐานเช่นประชาชนทั่วไปและผู้ที่กำลังศึกษา เช่นนิสิตนักศึกษาที่ต้องการการอ้างอิงเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมทำให้เสียเวลาในการค้นหา และ ในกรณีที่กำลังอ้างถึงอ้างอิง ข้อธรรม แนวคิด ท่านอื่น ๆ เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ในหนังสือ ไม่มีอ้างอิงท้ายเล่มจึงไม่สามารถรู้ว่า ข้อความนี้มาจากหนังสือเล่มใด หรือการแสดงธรรมที่ใด เพราะท่านพุทธทาส มีหนังสือธรรมะหลายเล่ม ผู้ศึกษาจึงขอเสนอว่าควรจะมีอ้างอิงในท้ายเล่ม เพื่อความสมบูรณ์ของหนังสือและเพื่อการศึกษาเรียนรู้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนต่อไป

2. เนื้อหา ในเล่มมีข้อธรรมะ และยกอุปมาอุปมัยเปรียบเทียบพร้อมทั้งอธิบายขยายความให้เห็นเด่นชัด เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษา แต่ในบางหัวข้อเป็นภาษาธรรม ซึ่งยากต่อผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางด้านพุทธศาสนา จะเข้าใจลึกซึ้งแจ่มแจ้งในองค์ธรรมที่ต้องการอธิบาย ผู้ศึกษาจึงขอเสนอว่า ควรมีคำแนะนำการศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือใด

3. เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ มีเนื้อหลัก 3 ตอน และมีเนื้อหาย่อยในแต่ละตอนที่เป็นทั้งองค์ธรรม คำศัพท์บาลี การขยายความที่มีเนื้อหาปลีกย่อย เพื่อให้ครอบคลุมในการแสดงปาฐกถาธรรมในช่วงเวลา

ที่จำกัด ดังนั้นบางช่วงบางตอนของหนังสือจึงยากต่อการอ่านที่จะทำให้เข้าใจได้ลึกซึ้ง แม้ว่า ในหนังสือจะมีภาพที่แสดงในแนวธรรมพร้อมทั้งข้อความที่ยกมากล่าว แต่ผู้อ่านอาจไม่เข้าใจตามเจตนาการนำเสนอ ในหนังสือ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอว่า หนังสือเล่มนี้ ควรมีการเพิ่มเติมบทสรุปในแต่ละประเด็นด้วยจะเป็นการดียิ่งและสมบูรณ์สำหรับผู้อ่าน ที่จะทำความเข้าใจและเข้าถึงเนื้อหาและเจตนาของหนังสือเล่มนี้ ได้อย่างชัดเจน รวดเร็ว ตรงประเด็น และสะดวกในการนำมาใช้ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

หนังสือเรื่องทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็นถือว่า หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา ได้อธิบายเริ่มจากหลักไตรสิกขาอันเป็นหลักธรรมะที่ประชาชนควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติเริ่มที่ตัวบุคคลก่อน เช่น หลักการเว้นชั่ว (ศีล) ทำดี (สมาธิ) ทำให้บริสุทธิ์ (ปัญญา) เป็นสร้างองค์ความรู้แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาให้กับผู้อ่าน แล้วนำสู่หลักความจริงของธรรมชาติ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย ตามหลัก “อิทัปปัจจยตาปฏิจสุมุปาบท เพื่อให้เห็นเหตุปัจจัยในการปรุงแต่งที่ก่อให้เกิดสรรพสิ่งหลังจากนั้น ได้อธิบายถึงกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ให้เห็นความไม่เที่ยง เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เริ่มจากตัวบุคคลแล้วก็จบลงที่ตัวบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น. กรุงเทพฯ: วันบุ๊คส์.
- พระธรรมโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2543). ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด. กรุงเทพฯ: เซน ปริ้นติ้ง. หจก.
- พุทธทาส ภิกขุ. (2557). ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด. กรุงเทพฯ: บริษัท วิชั่น พีรเพรส จำกัด.
- พุทธทาส ภิกขุ. (2521). ปฏิจสุมุปาบทจากพระโอษฐ์. สุราษฎร์ธานี: คณะธรรมทานไชยา.